

RSMH år för år

1966

Den 22 oktober klockan 14.00 samlades ett 40-tal personer i Fruängens dagsjukhus vid Långbro sjukhus i Stockholm för att dra upp riktlinjerna för en patientorganisation. Kallelse till mötet hade skickats ut av Helena Dahl (numera Frykstrand) och Carl-Henrik Eklundh. Under mötet tillsattes en arbetsgrupp för att utreda möjligheterna till att starta en patientorganisation.

1967

Den 28 januari bildades Riksorganisationen mental hälsa, RMH. Det var samma år som mentalsjukhusen överfördes från staten till landstingen och "Lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall", LSPV, kom till. Platsen för mötet var Medborgarhuset i Stockholm. 62 personer antecknade sig som medlemmar och till ordförande valdes Curt Åmark, docent i psykiatri. Från socialdepartementet erhöll man 15 000 kronor i startbidrag. Den 1 juni fick man hyra en lokal på Katarina Bangata 14 där man varje dag hade telefoni mellan klockan 12.00-13.00. I oktober ansökte RMH hos socialdepartementet om att få bli remissinstans, och blev det. Det första remissvaret man skrev gällde ett nytt förslag om läkarnas grund- och vidareutbildning. I det förslaget föreslog man att läkarnas psykiatripraktik skulle förkortas. Mot detta vände sig RMH. Vid årets slut hade man en lokalförening, Falbygdens patientförening.

1968

RMH blev medlem i Handikappförbundens Centralkommitté, HCK, den 6 december 1967. Medlemskapet gällde från den 1 januari 1968. I januari blev Mental Hälsa i Kronoberg, MHK, medlem i RMH. Vid RMH:s årsmöte i mars beslutade man att bilda en lokalförening i Stockholm. Kontakter hade även tagits med intresserade personer vid Sidsjöns sjukhus i Sundsvall, Ulleråkers sjukhus i Uppsala och Mellringe sjukhus i Örebro. I maj månad tvingades RMH säga upp lokalerna på Katarina Bangata 14 för att det inte fanns pengar till att betala hyran. Styrelsemötena förlades till Helena Dahls (Frykstrands) kök. I en skrivelse till utbildningsdepartementet krävde RMH att det skulle inrättas ett statligt institut för psykoterapiutbildning. Den utbildningen skulle vara tillgänglig inte bara för läkare utan även för psykologer och socionomer med licentiatexamen, menade man. RMH begärde i en skrivelse att det vid psykiatriska kliniker och mentalsjukhus skulle inrättas särskilda rum för att patienterna skulle få en möjlighet till "intima och ogenerade kontakter med familj, andra närstående och vänner". Till socialdepartementet skickade RMH en skrivelse som berörde diskriminering av psykiskt sjuka när det gällde invaliditetsersättning, -tillägg och vårdbidrag. Det här året startade ett samarbete med de övriga R-förbunden.

1969

Vid årsmötet (Tekniska nämndhuset på Fleminggatan) den 19 april avgick Curt Åmark som ordförande, men satt kvar i styrelsen. Han efterträddes av Lars-Göran Heldt. Inom förbundet fördes en debatt om politik och partipolitik. Det blev också en strid mellan företrädare för den "mjuka" och den "hårda" linjen. Under hösten inleddes en stor offentlig debatt kallad "Mentalhälsokampanjen" – Mentalhälsa i arbetslivet. En av författarna till studiematerialet visade på en "... omedvetenhet om hur arbetslivet påverkade människors psykiska hälsa", menade många inom RMH. Curt Åmark å sin sida förklarade att de som kritiserade materialet "... blandade samman samhälls- och behandlingsarbete". Den 1 oktober 1969 flyttade RMH till Tunnelgatan 3 där man hyrde ett rum av lokalföreningen i Stockholm. Under året hade ytterligare en lokalförening tillkommit, Malmö-Lund. Därmed hade Riksorganisationen fyra lokalföreningar.

1970

Vid årsmötet i april (Sirius-center på Västmannagatan) lämnade Lars-Göran Heldt över

ordförandeklubban till Erik Berglund från Växjö. Under året hade RMH bland annat skrivit ett remissvar på den s.k. "sociopatutredningen" och avvisat större delen av förslaget. RMH anmälde socialstyrelsen till justitieombudsmannen (JO) för att man använt ett alltför otillgängligt språk i utredningen "Principplan för den psykiatriska vården med tillämpning i första hand på Västmanland". JO-anmälan lämnades utan åtgärd. En statlig psykoterapiutredning tillsattes detta år och Svenska psykiatriska föreningen arrangerade ett symposium om utbildning i vuxenpsykoterapi på Hooks herrgård i Småland. Den 10 november arrangerade R-förbunden en presskonferens och presenterade det första numret av Pockettidningen R och presenterade det första numret av Pockettidningen R "Varför i helvete har vi ingenting att säga till om". Svordomen i titeln ledde till att Falbygdens lokalförening lämnade RMH (efter en tid ansökte man om medlemskap igen). Under året hade det bildats nya lokalföreningar i Jönköping och Göteborg.

1971

Efter årsmötet i april 1971 (vid Falbygdens sjukhus i Falköping) flyttades RMH:s kansli från Stockholm till Växjö. Därifrån till Falbygdens sjukhus. Meningen var att lokalföreningarna skulle turas om att ansvara för Riksorganisationens kansli.

På årsmötet beslutades att Riksorganisationen skulle bli ett förbund och namnet ändrades till Riksförbundet för mental hälsa. RMH besvarade en remiss över förmyndarskapsutredningens betänkande "Förmyndarskap". I sitt svar kritiserade man att omyndiga vare sig hade rösträtt eller möjlighet att ingå äktenskap. Detta år tillsatte Universitetets kanslerämbetet en arbetsgrupp som skulle utreda möjligheterna att starta en psykoterapiutbildning.

RMH reagerade på Landstingsförbundets riktlinjer för en "Försöksverksamhet för särskilt vårdkrävande patienter". I sitt svar menade RMH att specialavdelningarna för särskilt vårdkrävande patienter i Sundsvall, Växjö, Västervik och Säter skulle "... utmönstras som behandlingsavdelningar..."

Under detta verksamhetsår startade Riksorganisationens tidning RMH-nytt. Första numret kom ut med 1000 exemplar. Under året bildades det en ny lokalförening i Örebro. Patientföreningen Bra-å-ha och klubb 10 vid Långbro sjukhus anslöt sig till Stockholms lokalavdelning.

1972

Årsmötet detta år ägde rum i Lund. Till ordförande valdes Jimmy Bremer. Riksförbundet fick genom honom den förste ordförande som har egen patienterfarenhet. Riksförbundet mental hälsa, RMH, ombildades till Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH. Genom beslutet blev man även en social rörelse.

RSMH ansökte om pengar hos socialstyrelsen och skolöverstyrelsen till forskning om bl.a. attityder och fördomar kring psykisk störning. Från socialstyrelsen begärde man 975 000 kronor och från skolöverstyrelsen 343 000 kronor. Man beviljades 20 000 kronor respektive 15 000 kronor.

Den 7 maj avled Jimmy Bremer. Förbundet började vackla. Stockholmsavdelningen tog då initiativet till att rekonstruera om förbundet. Namnet RSMH behöll man. Men istället för förbundsstyrelse inrättades ett förbundsråd med representanter för varje lokalförening.

1973

Socialstyrelsen kom detta år ut med rapporten och remissförslaget "Den psykiatriska vårdens målsättning och organisation". Där föreslog man att de särskilda psykiatriska lasaretten (mentalsjukhus) skulle avvecklas inom högst 20-25 år. RSMH krävde i sitt remissvar en avveckling på tio år och att patienterna skulle ha större inflytande i vården. Detta år fanns det 37 700 vårdplatser inom den slutna psykiatriska vården, en minskning med 950 vårdplatser från 1968.

1974

RSMH skrev ett remissvar på socialutredningens principbetänkande "Socialvården – mål och medel". RSMH kritiserade i första hand tvånget inom vården. Man förde också fram kritik mot sammansättningen i utredningen och menade att socialvårdens klienter skulle varit representerade.

1975-76

Fram till 1975 "övervintrade" Riksförbundet hos Stockholmsavdelningen. I mars 1975 fick RSMH sitt första "riktiga" förbundskansli med en heltidsanställd förbundssekreterare, Hans Bergström.

Under verksamhetsåret deltog RSMH i kampanjen mot LTO (Lagen om tillfälligt omhändertagande).

Samarbetet med R-förbunden skedde i huvudsak genom Pockettidningen R. ALRO, Alkoholproblematikers riks organisation, ersatte RFMT, Riksförbundet för miljöterapi, då det förbundet lades ner (1974). På ett par orter hade RSMH gemensamma lokaler med RFHL och på en ort även gemensam styrelse.

RSMH centralt delade också lokaler på Kungsgatan 66 i Stockholm med RFHL, Riksförbundet för hjälp åt läkemedels missbrukare, och Pockettidningen R.

Under hösten 1975 inledde RSMH en kontakt med socialstyrelsens psykiatriska byrå. RSMH deltog i världskongressen om "Mental hälsa och ekonomisk tillväxt" i Köpenhamn, som arrangerades av World federation of mental Health.

Man yttrade sig över Universitets- och Högskoleämbetets (UHÄ) utredning "Utbildning i psykoterapi och psykosocialt arbetssätt". En utredning som föranletts av en skrivelse som RMH gjorde 1968.

Detta år skrev man också ett remissvar på arbetsmarknadsdepartementets utredning "Rätt till arbete och alla". Man kritiserade framför allt den föreslagna anställningstryggheten, som för RSMH:s medlemmar skulle försvåra möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden.

I mars 1975 anordnade RSMH en konferens om den psykiatriska vården inför 80-talet, med bland annat representanter från socialstyrelsen, LO etc.

Under detta verksamhetsår bildades lokalavdelningar i Uppsala, Örnsköldsvik, Södermanland, Kronoberg och Västerbotten.

Sammanlagt fanns nu 16 lokalavdelningar. RSMH:s kraftiga expansion berodde delvis på den massmediala uppmärksamhet som nr 1 1975 av Pockettidningen R fick "Vårdad till vanvett, Rapport från ett svenskt mentalsjukhus".

1976-77

Mentalvården debatterades i massmedia under detta verksamhetsår, kanske mer än någonsin.

Det som bidrog mycket till den debatten var Pockettidningen R "Dom har stulit mitt liv" (nr 5 1976). I det numret berättade Lennart Hebel om de 35 år han vårdades på Beckomberga mentalsjukhus.

En annan viktig orsak till debatten var den riksomfattande Mentalvårdskampanjen: "Bort med tvång och förtryck inom mentalvården", som RSMH arrangerade tillsammans med RFHL och ALRO. Syftet med kampanjen var att försöka stoppa det psykiatriska våldet. Ett 70-tal möten anordnades runt om i hela landet och syftet med kampanjen var att väcka opinion mot LSPV. RSMH fyllde tio år och ett jubileum anordnades i Medborgarhuset i Stockholm. Det inleddes med en demonstration från Slussen, som för övrigt filmades av Monica Kempe och Staffan Lamm med anledning av deras TV-serie om mentalvården som sändes samma år.

Detta år startades lokalföreningar i Skellefteå, Värnamo, Örebro, Västerås, och i Stockholm tillkom ytterligare två lokalavdelningar, en i Västerort och en på Solbergagården.

1977-78

Även detta verksamhetsår präglades av arbetet med Mentalvårdskampanjen. RSMH skrev bland annat ett remissvar på socialstyrelsens "Lag om viss psykiatrisk vård", LPV. Förslaget var en omarbeting av LSPV, där man i första hand ville ändra intagningsystemet och utvidga nämnderna. RSMH avvisade större delen av förslaget. RSMH protesterade mot socialstyrelsens förslag att bygga en fast paviljong för kvinnor. Någon sådan paviljong byggdes inte heller.

En stödpersonutbildning startades för att öka medlemmarnas kunskaper kring de lagar och paragrafer som omgav psykiatrin. Ett hundratal personer gick utbildningen.

RSMH fick detta år sju nya lokalföreningar: i Vänersborg, Bollnäs, Karlskrona, Kiruna, Malmö, Skaraborg och Ängelholm. I Stockholm fungerade nu Stockholmsavdelningen som länsförening för fyra lokalföreningar.

1978-79

Förbundet fick detta verksamhetsår en ny organisation med förbundsstyrelse, länsavdelningar, kongress och förbundsrad. Till ordförande valdes Lars Björklund.

Förbundet hade nu 30 lokalföreningar. Man inledde en diskussion inom förbundet om att starta ett behandlingshem. Med anledning av det skrevs ett psykiatriskt manifest med en teoretisk och ideologisk grund för behandlingshemmet.

1980

RSMH-information bytte namn under verksamhetsåret till RSMH-information Revansch! Redaktör för tidningen blev Lennart Callemyr. Tidningen kom ut med fyra nummer per år och hade en upplaga på cirka 9000 exemplar.

Det här året anmälde RSMH svenska staten till Europarådets domstol i Strasbourg. I anmälan konstaterade förbundet att psykiatrin i Sverige hade högsta andelen slutenvårdsplatser i världen.

Nu fanns det 44 lokalföreningar. Lokalföreningen i Göteborg uteslöts emellertid på grund av en rad märkliga uttalanden i pressen om RSMH. Efter stor tveksamhet ställde RSMH upp i en Radiohjälpkampanj. Kampanjens syfte var att sprida information om RSMH och samla in pengar till förbundet. Tveksamheten berodde på att man inte ville uppfattas som ett förbund "... som man skulle tycka synd om och hjälpa genom att skänka en slant". Kampanjen ägde rum samtidigt med kärnkraftsomröstningen och fick därför svårt att nå ut till allmänheten. Det ekonomiska överskottet blev inte vad man tänkt sig.

Tillsammans med 16 andra organisationer deltog RSMH i den s.k. "Skuggutredningen", för att följa den statliga utredningen om socialtjänsten i socialutredningen.

1981-82

Steffan Carlsson valdes under detta verksamhetsår till ny ordförande. På kongressen beslöts det att RSMH skulle starta det psykiatriska behandlingshemmet Baggensudden. Inom förbundet bestämde man sig för att ta reda på hur många människor som förutom sitt psykiska handikapp även var handikappade på annat sätt. Pengar till projektet fick man från Allmänna Arvsfonden.

"Vägen tillbaka"-kampanjen startade detta år. Syftet med den var att påvisa att det fanns människor (ca 10 000) som vårdades inom den psykiatriska slutenvården av endast sociala skäl. RSMH krävde att dessa personer skulle skrivas ut, men att det skulle göras i samarbete mellan kommun och landsting.

Ett nordiskt samarbete med psykiatriska klientorganisationer inleddes detta år. Det här året började diskussionerna om att starta en ungdomsverksamhet inom RSMH.

1982-83

"Vägen tillbaka"-kampanjen fortsatte och RSMH arrangerade en presskonferens om de 10 000 som vårdades inom psykiatrin, av enbart sociala skäl. I kampanjen säger man att "Det finns alltid en väg tillbaka". Med det menade man att samhällets resurser måste omformas så att "väg tillbaka" till samhället blev möjlig för de människor som vårdats på mentalsjukhusen.

För första gången deltog RSMH i en statlig utredning. Man satt med i en grupp (LPV-gruppen) i "den andra" socialberedningen, som två år senare, 1984, lade fram betänkandet "Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten".

Vid ett förbundsstyrelsesammanträde diskuterades frågan om anhöriga till personer med psykiska problem. Bakgrunden var att det bildats anhörigföreningar och att dessa varit i kontakt med RSMH. Det tillsattes en kommitté inom RSMH som antog namnet Anhörigkommittén. De konstaterade att det inte längre var lika skamligt att vara anhörig till en person som hade psykiska problem, samtidigt menade kommittén att anhöriga ofta stod maktlösa inför psykiatrin. I samarbete med "Samrådsgruppen för socialtjänst och vårdpolitik" gav RSMH ut debattboken "Reformera psykiatrin!".

1983-84

RSMH konstaterade att många patienter hade skrivits ut från den slutna psykiatriska vården. Genom att ge ett stort antal f.d. patienter en meningsfull sysselsättning konkretiserade RSMH:s lokalavdelning i Hedemora i Dalarna, i det s.k. Slottet, vad som menades med "vägen tillbaka". Studiematerialet "En av oss" ledde till att studieverksamheten inom RSMH satte fart. RSMH deltog detta år i en statlig utredning om läkemedel. Den s.k. 24-kronans tillkomst gjorde det möjligt för landstingen att bygga alternativa vårdformer. Det var därför dags att börja granska hur landstingen använde dessa pengar, menade RSMH.

Det största arbetet under detta år lades ned kring reformeringen av tvångslagstiftningen och socialberedningens förslag: Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten. Vi står inför "slutkampen" skrev RSMH i verksamhetsberättelsen. Med anledning av det genomförde RSMH en landsomfattande manifestation med rubriken "Till aktion mot tvång och förtryck inom psykiatrin!/ Rådslag 84".

Man vände sig även till Allmänna Arvsfonden med en begäran om ekonomisk hjälp till en stödpersonutbildning. I utbildningen deltog 250 personer och diskussionerna från dessa möten blev RSMH:s slutliga remissvar på social beredningens lagförslag. Svaret var i stort sett ett stöd för hela utredningen.

1984-85

Vid kongressen 1984 valdes Sven-Eric Lundqvist till ordförande. Huvudfrågan detta verksamhetsår var liksom tidigare år den psykiatriska tvångslagstiftningen.

Förutom samarbetet med Nordiska föreningen för social och mental hälsa anslöt man sig detta år till World federation for mental health och till Svenska nationalkommittén av International council on social welfare.

"Vägen tillbaka"-kampanjen koncentrerade sitt arbete kring de lokala samverkansavtalen mellan landstingen och kommunerna. Risken fanns menade man att "vägen tillbaka" annars bara blev "... tomma ord och verkningslösa löften".

1985 hade nästan hälften av alla mentalsjukhus i landet minskat sitt platsantal med mer än två tredjedelar sedan 1968, konstateras i en rapport från socialstyrelsen. Minskningen av patienterna vid mentalsjukhusen sker nu med cirka 1000 patienter varje år. De regionala skillnaderna var däremot stora när det gällde antalet personer som vårdades inom den slutna psykiatrin. I Västmanland var det 150 per 100 000 invånare medan Göteborg hade nästan 500 per 100 000 invånare. Det här året började man utreda den egna dagverksamheten, vilket bland annat ledde fram till studie materialet "Av egen kraft". Antalet lokalföreningar var nu 65 stycken.

1985-86

RSMH:s medlemmar frågade sig allt oftare vad som hände människor som flyttade ut från mentalsjukhusen. Många satt isolerade och ensamma i sina lägenheter, konstaterade man. Och samarbetet mellan landstingen och kommunerna fungerade sällan.

I samband med nedläggningen av Sundby sjukhus anordnade RSMH därför ett par konferenser. Det ledde i sin tur till att man sökte pengar hos Allmänna Arvsfonden för att göra en utvärdering av vad som hände de människor som lämnade sjukhuset.

1986-87

De nedslående resultaten av undersökningen på Sundby sjukhus ledde till en stor manifestation där RSMH-medlemmar i hela landet engagerade sig för att rikta myndigheters, allmänhetens och beslutsfattarnas uppmärksamhet som ut skrivna f.d. mentalpatienter mötte.

Tillsammans med Statens handikappråd genomförde RSMH en studie i Kalmar inom den slutna psykiatriska vården som avsåg människor som förutom sitt psykiska handikapp var handikappade på annat sätt, s.k. flerhandikapp.

Projektrapporten som väckte stor uppmärksamhet, avslöjade vilka skrämmande förhållanden som många fler handikappade levde under. Som en följd av det planerades i tre län en inventering inom den slutna psykiatriska vården av flerhandikappade.

RSMH gjorde en uppvaktning hos justitieministern och begärde att förmyndare för vuxna skulle avskaffas. Förbundet fyllde 20 år och man gav ut skriften "Än behövs vi".

1987-88

"Upprepade gånger har företrädare för socialdepartementet lovat att i höst kommer en proposition om ny tvångslag eller i vår kommer en proposition. Men fjärran den dröjer", skrev man i verksamhetsberättelsen.

Utskrivningen av patienter från mentalsjukhusen fortsatte men RSMH frågade sig fortfarande "till vad". Några alternativa vårdformer till mentalsjukhusen hade inte byggts upp, menade man. Journalisterna och RSMH-medarbetarna Margareta Creutzer och Lars Grip skrev på uppdrag av RSMH och FUB boken "Bort från institutionen". Boken tar upp olika hinder som uppstår i samband med att institutionerna avvecklas, inte minst psykologiska. Men boken visade också på möjligheterna till ett värdigt liv när människor erbjöds bra alternativ till institutionerna. Det här året fick RSMH klara signaler från departementet att förmyndare för vuxna skulle avskaffas. Det är en "triumf för RSMH", förklarade man stolt själv.

För att försöka förändra synen på människor med psykiska handikapp arrangerade man tillsammans med Centralförbundet för socialt arbete en konferens med internationell medverkan. Konferensen fick namnet "Att leva som andra". Intresset för den blev så stort att man ett år senare arrangerade ytterligare en konferens med ett likartat innehåll. Den fick namnet "Att leva med andra".

Nu fanns det 80 lokalföreningar.

1988-89

På grund av den ekonomiska åtstramningen inom den offentliga sektorn hotades psykiatris omstrukturering mot öppnare vårdformer att bli en katastrof, förklarade RSMH i verksamhetsberättelsen. En av huvuduppgifterna även detta år var att på olika sätt påverka myndigheterna så att "vägen tillbaka" blev så bra som möjligt för alla dem som lämnade mentalsjukhusen.

En arbetsgrupp med en lång rad klient- och yrkesorganisationer bildades för att driva frågan om sjukvårdersättning från försäkringskassan vid psykoterapibehandling hos legitimerade psykoterapeuter, som inte är läkare. Ett femtiotal organisationer undertecknade uppropet och i riksdagen motionerade ledamöter från samtliga partier i ärendet. Dåvarande socialminister Gertrud Sigurdsen avvisade förslaget med hänvisning till den kommande s.k. Dagmaröverens kommissen. Majoriteten av riksdagens ledamöter gick på hennes linje. I ett speciellt RSMH-projekt, "Psykofarmaka projektet", kartlades alla registrerade neuroleptikapreparat i landet.

1989-90

Under det här verksamhetsåret lade regeringen fram ett förslag om en ny psykiatrisk tvångslag som skulle gälla från den 1 januari 1992. Den avvek dock från 1984 års utredning, konstaterade RSMH. Men lagförslaget var ändå ett stort steg framåt, menade man. Förslaget skulle stärka patienternas rättssäkerhet och öka den rättsliga kontrollen över den psykiatriska tvångsvården. Begreppet "sinnessjukdom" och "sinnesslöhet" skulle ersättas med "allvarlig psykisk störning". S.k. stödpersoner skulle utbildas för dem som blev tvångsomhändertagna. I samband med "Öppet hus" på RSMH den 15 november 1989 arrangerade Riksförbundet, tillsammans med Stockholms länsavdelning, ett seminarium med titeln "Från hispan till gatan". Seminariet uppmärksammade stor stadens speciella problem, där människor med psykiska störningar lämnades ensamma i sina lägenheter eller tvingades leva på gatan. Nordiska föreningen för social och mental hälsa (NFMH) och Nordiska nämnden för handikappfrågor arrangerade en konferens om de psykiskt handikappades situation i Norden. Den statliga Psykiatri utredningen, där RSMH deltar, hade nu kommit igång med sitt arbete. Dess uppgift var att kartlägga och utvärdera effekterna av mentalsjukhusens avveckling. RSMH:s psykofarmakaprojekt gav från och med detta år ut "Pillerbulletinen". Man tog också fram ett omfattande studiematerial, "Pillerpsykiatri". Man initierade även studiecirklar. Under detta verksamhetsår arrangerade Riksförbundet och lokalföreningen i Lund, tillsammans med ABF i Lund, seminarier om neuroleptika. Medverkade gjorde bl.a. Peter Roger Breggin från USA och Johan Cullberg. Konferensen i Lund fick stor uppmärksamhet. RSMH beviljades pengar ur Allmänna Arvsfonden för att framställa ett utbildnings material för hemtjänstens personal. Materialet skulle ta upp hemtjänstpersonalens roll när det gällde hjälp till människor med psykiska problem. Det

resulterade dels i boken "Utvägar" samt filmen "Sara – mellan två världar".
Ett stort kulturprojekt påbörjades under detta verksamhetsår, dels i Norrbotten med rubriken "Vem berättar vår historia" och dels i Stockholm där man satte upp en revy.

1990-91

"Den offentliga sektorn står inför kraftiga omdaningar och ekonomisk åtstramning", skrev man i verksamhets berättelsen. Kravet på att föreningslivet skulle ta över en del av arbetet som utfördes inom den offentliga sektorn hade ökat, menade man. För psykiatrins del gällde det framför allt rehabilitering, dagcentraler, boendekollektiv och annan liknande verksamhet. Inom RSMH började man diskutera hur man som klientorganisation skulle möta denna förändring.

Senare inleddes också ett samarbete i denna fråga med Intresseföreningen för Schizofreni, IFS. Tillsammans ansökte man om pengar för att starta ett boendeprojekt.

Slutrapporten "Flerhandikappade inom den slutna psykiatriska vården" överlämnades till socialministern. I rapporten som RSMH och Statens Handikappråd skrev tillsammans konstaterades bland annat att människor med fler handikapp "... står utanför normal mänsklig gemenskap". "De bor uselt, många av dem i sovsalar. De har få personliga tillhörigheter". För att förbättra situationen för denna grupp presenterade man ett 15-punkters program.

RSMH startade ett speciellt anhörigprojekt vars resultat skall bli en bok om anhöriga till Psykiskt störda. Den statliga Psykiatriutredningen kom med ett delbetänkande som bland annat bekräftade vad RSMH skrev i Sundbyrapporten. Den kommittén konstaterade bland annat att de flesta som skrivs ut från mentalsjukhusen lämnas ensamma och isolerade.

1991 finns det 14 400 patienter inom den slutna psykiatriska sjukvården. 1985 var den siffran 21 420, 1982 25 394 och 1979 28 289. Från 1979 fram till 1991 har antalet patienter som vårdats inom den slutna psykiatriska vården minskat med hälften, 13 900. När detta skrivs har RSMH 97 lokalavdelningar. Den hundrade lokalavdelningen kan komma att invigas samtidigt som RSMH firar 25 år, den 28 januari 1992. Det jubileet äger rum på Långbro sjukhus och Medborgarhuset i Stockholm, där det hela en gång började.

Sammanställt av Tommy Engman

2002

Uppbygganden av personligt ombud pågår i flertalet av landets kommuner. RSMH:s distrikt och lokalföreningar har i allmänhet haft ett stort inflytande över t ex verksamhetens organisation och inriktning och personalrekrytering. Personligt ombud har visat sig vara en mycket positiv verksamhet för att öka brukarinflytandet och höja livskvaliteten för personer med psykiska funktionshinder och att stimulera det intressepolitiska arbetet på lokal nivå. Förbundets inriktning på empowerment och mer inflytande både för individen och organisationen i kombination med lokala studier tycks vara ett framgångsrikt koncept.

Brukarinflytandeprojektet inklusive studiecirkeln Vardagsmakt har varit en viktig satsning. Nationella hjälplinjen är en brukarstyrd verksamhet och utgör ett lyckat exempel på samarbete mellan flera brukarorganisationer som är verksamma inom området psykisk ohälsa. Vid den förstudie till Återhämtningsprojektet som genomförts under året har brukares kunskaper om återhämtning insamlats och dokumenterats. Det utgör ett bra underlag för att under de tre kommande åren producera utbildningsmaterial samt starta studiecirkel och självhjälpgrupper om återhämtning.

Ett annat område som har lyfts fram under verksamhetsåret är RSMH:s riktlinjer mot sexuella trakasserier och övergrepp. En aktion för rätten till psykoterapi och annat psykologiskt stöd har genomförts i samarbete med sfph (svensk förening för psykisk hälsa). Aktionen sätter fokus på behovet av psykologiskt stöd och behandling i hälso- och sjukvården, inom socialtjänsten och som ett inslag i rehabiliteringen och på nödvändigheten att se tillgången till psykologiskt stöd och behandling som en avgörande förutsättning för att förbättra den psykiska hälsan.

Den uppbyggnad av Nationella hjälplinjen som skett under året är viktig ur flera aspekter. Först och främst tillgodoses ett mycket stort behov av rådgivning i frågor om psykisk ohälsa. .

En positiv utveckling under verksamhetsåret är att RUS har börjat återhämta sig efter att haft en

svacka i sitt arbete. I detta sammanhang bör också nämnas vikten av att RSMH:s verksamhet också vänder sig till unga människor. Att återerövra ungdomarnas intresse är nödvändigt för att RSMH ska överleva som organisation.

2003

Det gångna året kan på flera sätt beskrivas som ett svårt år för de psykiskt funktionshindrade och där utvecklingen inom flera av våra områden stannat eller gått tillbaka.

I maj 2003 begicks två uppmärksammade våldsdåd i Stockholm som blev upptakten till den omfattande debatt om psykiatri där psykisk sjukdom och farlighet blev det viktigaste temat. Orsakerna till våldet söktes framförallt i avinstitutionaliseringen och psykiatireformen. Den 19 maj slogs en man med järnspekt i Åkeshov. En person dog och flera skadades. Den 31 maj framfördes en bil i hög hastighet på en gågata i Gamla stan. Resultatet blev såväl att människor dog och skadades. Den 10 september knivhögs Sveriges utrikesminister Anna Lindh på varuhuset NK i Stockholm. Hon avled den 11 september på grund av överfallet. Dådet kopplades tidigt ihop med psykisk sjukdom och hemlöshet. Den 11 september knivhögg en man inlagd på en psykiatrisk avdelning i Arvika en 5-årig flicka på hennes daghem. Flickan avled. Vid en sökning efter tidningsartiklar i Svenska dagbladet, Dagens Nyheter och Aftonbladet som skrivits om psykisk sjukdom perioden maj till september, blev resultatet 700 artiklar. Artiklarna och i TV-inslagen har många gånger varit kränkande för personer med psykisk ohälsa och funktionshinder. Några exempel på rubriker: "Hundratals farliga – bara i Stockholm", "Galningarnas mordsommar", PSYKSJUK MÖRDADE VÅRT BARN. Sveriges television lät på bästa sändningstid människor föra fram åsikter som "Lås in alla psykfall" utan att det kommenterades eller diskuterades.

I början hade RSMH svårt att komma in i mediadebatten. Företrädare för RSMH fick vara med någon gång i TV och radio, men efter den 11 september ville ingen i stort sett ha oss med. Fredagen den 3 oktober ordnades i Stockholm därför ett seminarium om pressens bild av psykiskt sjuka som finns dokumenterat i videon: "Rubrikernas makt". Ett 100-tal medlemmar och personal från vården deltog och några personer från massmedia. Medlemmar berättade om hur de erbjudits av massmedia att vara kuliss åt de "riktiga" debattörerna. När de inte har ställt upp på att berätta hur dåligt de mår och spela farliga, utan krävt att få bemöta de argument som framförs i debatten, har de inte fått vara med. Samma dag intervjuades medlemmar i flera inslag i den nationella radion. Den 4 oktober hade Dagens Nyheter en stor artikel om seminariet.

Måndagen den 6 oktober bröt vi isen. Riksdagen skulle på eftermiddagen diskutera psykiatrifrågor och massmedia sökte ivrigt vår medverkan. Vi skickade också ut ett pressmeddelande om att RSMH skulle dela ut flygblad innan riksdagsdebatten med budskapet: "Stoppa hetsjakten på psykiskt sjuka". Vi fick tillfälle att kommentera riksdagsdebatten både i TV, radio och vår flygbladsutdelning fick stor uppmärksamhet. Genombrottet i massmedia skedde både lokalt, regionalt och på nationell nivå. Medlemmar har också fått berätta sin historia i både tidningar och TV. Några exempel på artiklar är:

Psykiskt sjuka är sällan farliga SVD 030919

SVT leder klappjakten på psykiskt sjuka Exp 030929

De som skulle få öppenvård glömdes bort Ab 031001

Så är det att vara i psykos Exp 031006

Byråkratin är ett funktionshinder Kommunaktuellt 031016

Kvinnor hotas av psykreform Sydsvenskan 031020

Större respekt för psykiskt funktionshindrade Landstingsvärlden 38/03

Regeringen tillsatte Läkaren Anders Milton till psykiatrisamordnare som fortlöpande ska rapportera om hur psykiatrin fungerar till regeringen och komma med förslag till åtgärder.

Om psykiatridebatten som varit under året fört något gott med sig så är det att de stora nedskärningar inom psykiatrisk vård och social omsorg som drabbat psykiskt funktionshindrade uppmärksammats. Inom RSMH har vi under en längre tid fört en diskussion om hur media skildrar psykiskt sjuka och i slutet av året fick vi mediaprojektet beviljat av allmänna arvsfonden. Projektet ska under 3 år arbeta med hur RSMH kan bli bättre på att föra ut kunskap till medier. Massmediadebatten har också tydliggjort den stigmatisering som psykiskt funktionshindrade utsätts för. Att motarbeta negativa attityder och fördomar mot psykisk ohälsa kommer återigen

att bli ett mycket viktigt arbete för organisationen. Samarbete har inletts med bl a Social psykiatriskt forum och handikappombudsmannen om hur stigmatisering ska motverkas. När vi nu går in i ett nytt verksamhetsår finns en stor oro att den snedvridna bild som målats upp i massmedia kommer att leda till politiska beslut som innebär ökat tvång och tvångsmedicinering.

2004

Befolkningens psykiska ohälsa har inte minskat. Inga omfattande initiativ har heller detta år tagits som kan leda till en positiv förändring. På nationell nivå förs en diskussion om en god vård och stöd till människor med psykiska besvär och funktionshinder. Men verktygen tycks saknas för att omvandla orden till beslut i kommuner och landsting så att god vård och stöd når befolkningen.

Riksförsäkringsverkets undersökningar visar att psykisk ohälsa är den sjukdom som ökat mest och att depression eller utmattningsdepression/"utbrändhet" är den vanligaste diagnosen. Mer än hälften av dem som varit sjukskrivna i mer än ett år förs idag över till aktivitetsersättning (förtidspension) och ställs därmed mer eller mindre permanent utanför arbetsmarknaden. Under året har vi arbetat fram ett förslag för hur föreningarna ska kunna erbjuda kamratstöd till bredare grupper av människor med psykisk ohälsa.

Den Nationella Hjälpplinjens, som av många brukare och anhöriga omvittnas som viktig, är ett exempel på att staten inte är beredd att satsa ur budgethänseende struntsummor för att säkra bra verksamheter. Under året har vi arbetat hårt för att finna en framtida finansiering men det har visat sig svårt – vi lyckades endast säkra finansieringen under 2005. Nationella Hjälpplinjens har hamnat i ett moment 22. Sponsorer är inte intresserade av att stödja Hjälpplinjens om de inte känner sig säkra på att den finns kvar i framtiden. Om inte denna fråga finner en snar lösning måste Nationella Hjälpplinjens börja avvecklas redan under 2005.

Ett glädjeämne är personliga ombudsverksamheten som har fortsatt att utvecklas på ett bra sätt och RSMH förväntar sig att verksamheten med fristående personliga ombud säkerställs.

Bevakningen av psykiatriråd i massmedia har fortsatt att vara omfattande. I mitten av oktober genomfördes ett knivdåd där en 8-årig pojke på väg till skolan och en kvinna dödades. Kvällstidningarna fortsatte direkt där de slutade vid förra årets hets mot psykiskt sjuka. Ett exempel på en krigsrubrik är: "Polisjakt på psykkliniken" (AB 20/10). De negativa rubrikerna och beskrivningarna av psykisk sjukdom intensifierades igen. Men den totala bevakningen av händelsen blev annorlunda denna gång. Representanter för RSMH fick på ett annat sätt utrymme i media och kunde kommentera händelserna direkt, t ex i Aftonbladets expertpanel den 20/10 men också i radio och TV.

Till skillnad från 2003 stod inte RSMH ensamma i försöken att föra en saklig diskussion om psykisk sjukdom och farlighet. Massmedierna kunde inte gå förbi regeringens psykiatri-samordnare Anders Milton som förde fram de fakta som finns om att sambandet mellan psykisk sjukdom och farlighet är mycket litet. Psykiatrisamordnaren spelade en viktig roll för att hyfsa diskussionen.

Trots detta har psykiatrisamordnaren vid åtskilliga tillfällen fört fram att det behövs mer tvång inom den öppna psykiatriska vården. Detta är ett pris som de psykiskt sjuka måste betala om inte samhället satsar tillräckligt med resurser på vård och stöd till de psykiskt sjuka, tycks han mena. Den nytillträdde socialministern Ylva Johansson gjorde ett utspel i samband med att hon besökte den drabbade familjen i Linköping. Hon sa att det ska finnas tvång i öppen vården i andra former än idag och nämnde patienter som medicineras (Metro 21/10). När detta skrivs är bakgrunden till dåden i Linköping fortfarande okända för allmänheten och ingen gärningsman har gripits.

Det är mycket oroväckande att kravet på ökat tvång inom den psykiatriska öppenvården upprepas som ett mantra från olika håll utan att något konkret förslag presenteras. Lösningar som inte preciseras kan inte granskas eller seriöst diskuteras. Vi känner stor frustration över bristen på dialog om detta med brukarorganisationer som RSMH. Risken är att nya former av öppenvårdstvång kommer att så att säga genomföra sig själva, oavsett vad de går ut på, eftersom behovet av ett sådant tvång påtalats så många gånger att det verkar självklart. Under året har RSMH vid varje tillfälle som givits fört fram vårt motstånd mot förslaget till öppenvårdstvång och deltagit i debatten om psykiatrin på såväl kommun-, landstings- som nationell nivå.

Brottaren, OS-guldmedaljören, Mikael Ljungbergs självmord den 17/11 fick en enorm uppmärksamhet i massmedia. Tack vare de anhörigas styrka och öppenhet startade en annan diskussion om psykiatri och om att må dåligt i själen. Kvällstidningarnas sportbilagor gick inte att känna igen då kända idrottsmän trädde fram för att berätta om sina vård och problem. Mikael's bror Jonas Ljungberg skrev i Aftonbladet (10/12): "Många sägs skämmas över att prata om anhöriga som begått självmord. Det ska ingen behöva göra." Även psykiatrians ansvar för patienter som är självmordsbenägna kom att fokuseras i diskussionen.

För att motverka de fördomar som sprids tog RSMH initiativ till att olika myndigheter samlades hos Handikappombudsmannen för att samtala om statens ansvar för stigmatiseringsproblematiken. På mötet deltog företrädare för myndigheterna inom området, forskare samt psykiatrisamordnaren. Ett visst intresse väcktes för att staten ska ta ett större ansvar i arbetet mot fördomar och diskriminering. RSMH förväntar sig att detta arbete fortsätter och utvecklas.

RSMH:s arbete för att synliggöra hur oerhört vanligt det är med erfarenhet av övergrepp bland kvinnor som använder psykiatri har uppmärksammats i radio, TV och tidningar (DN 8/3, AB 8/3). Till grund för arbetet ligger den rapport som Malmö högskola tagit fram på RSMH:s uppdrag: "Vi är många - Övergrepp mot kvinnor som använder psykiatri". Socialstyrelsen har tagit initiativ till en kunskapssammanställning vilket är bra, men det som framför allt behövs nu är handling.

Under de senaste åren har vi upplevt en stor efterfrågan på vår medverkan i olika samråds- och utbildningssammanhang på kommun-, landsting- och statlig nivå. Det finns idag exempel på där brukare t ex utbildar professionella i brukarinflytande, bemötande och återhämtning. Detta är på många sätt en positiv utveckling, även om det finns anledning att kritiskt granska om detta arbete innebär ett ökat inflytande och verkliga förbättringar för de psykiskt funktionshindrade. Dessvärre upplever vi samtidigt ett hårdnande klimat vad det gäller bidrag till föreningar, distrikt och förbund. Politikerna måste inse att om de har brukarinflytande som mål krävs autonoma, starka brukarorganisationer för att förverkliga detta. Dessa organisationer kan inte bära sig själva ekonomiskt utan behöver ekonomiskt stöd.

En annan stor problematik med patientens möjlighet till inflytande är att det måste finnas olika vårdformer att välja mellan. Psykiatri erbjuder inte sällan vård som patienten inte vill ha och vård som efterfrågas t ex psykoterapi är en bristvara. Under året har vi i alla sammanhang där det varit relevant fört fram våra krav på att alternativ till det som idag erbjuds ska byggas upp och göras tillgängligt, inte minst ur den enskildes ekonomiska synpunkt.

Sammanställt av Bo Ardström